

23 May 2013 Thursday 09:00-10:30

Chairmen: Altıntaş A., Dölen E.

XIX. YÜZYILDAN CUMHURİYETİN İLK YILLARINA KADAR GAZİANTEP'DEKİ SAĞLIK KURULUŞLARI

Uğurȯl Barlas¹, İbrahim Bařağaođlu²

¹Sociologist, ugurolbarlas@gmail.com

²Prof, İstanbul University Medical Faculty, Dept. of Medical History and Ethics, ibasagaoglu@mynet.com

Gaziantep, yüzlerce yıllık kültür mirasını, Orta Asya'dan Gaziantep'e göç eden Türkmen oymaklarının devamlı gelişleri ile kültürel çeşitliliği özümseyerek evrensel hale getirmiştir. Gaziantep'in nüfusu 1885 yılında 150.162'dir. Bunun 89.769'u Türk, 14.466'sı Ermeni, 860'ı Yahudi ve 67' si de Rum'dur.

Gaziantep'te 1848 yılına kadar tıp fakültesi mezunu doktor yoktur. Gaziantep'li hastalıkları geleneksel yöntemle tedavi etmiştir. Gaziantep'in ilk diplomalı doktoru Board Misyon grubuna bağlı Dr. Azariah Smith'dir. Dr. Smith ve onlarca Amerikalı takipçisi Gaziantep'li hastalıklara çağdaş tedavi yöntemlerini tanıtmıştır.

Amerikalıların Gaziantep'te kurdukları "Merkezi Türkiye Koleji" ile 1873'ten 1895 yılına kadar yüzlerce doktor, eczacı, diş hekimi yetiştirmiştir. Tıp Fakültesi, başta Gaziantep olmak üzere Güneydoğu Anadolu'ya şifa dağıtmış, Gaziantep'li genç kuşaklara da örnek olmuştur. 1879'da kurulan tıp fakültesi hastanesi günümüzde "SEV Amerikan Hastanesi" olarak Gaziantep'li hastalıklara hizmet vermektedir.

İngilizler 15 Ocak 1919'da Mondros Mütarekesi'ne dayanarak Gaziantep'i işgal etmiştir. 29 Ekim 1919'da İngilizlerin yerini Fransız işgal kuvvetleri almıştır. Böylece on bir buçuk ay sürecek olan "Antep Savaşı" başlamıştır. Şehir devamlı top ateşine tutulup uçak ve tanklarla saldırıya uğramıştır. Gaziantep'li Şeyh camisini ve ona bitişik evleri hastane haline getirmiştir. Op. Dr. Mecid Barlas başkanlığında Dr. İbrahim Söylemez, Dr. Şahap Bey ve Belediye Eczacısı Şerif Bey burada görev yapmışlardır.

XIX. yüzyılda Gaziantep'teki tüm doktor ve eczacılar azınlıklara mensuptur. Ancak XX. yüzyıl başlarında Türk doktorlar geçici olarak Gaziantep'te görev yapmışlardır. Gaziantep'te görev yapan ilk diplomalı Türk doktor 1909'da Belediye Tabibi olan Dr Abbas Efendi'dir. 1907'den önce şehirde görev yapan ebeler hep azınlık veya Amerikalılar iken 1907'de ilk defa diplomalı Türk ebe olarak Nefize ve Nursiye Hanımlar atanmıştır.

Gaziantep Belediyesi, 1897'de 35 yataklı Guraba Hastanesi adı ile bir hastane kurdu. Bir süre sonra adı Belediye Hastanesi olarak değiştirildi. İki ayrı binadan oluşan bu hastane Antep Harbi sırasında üzerlerinde Kızılay Bayrağı olmasına rağmen top ateşi ile tümüyle yerle bir edilmiştir. Ölmekten kurtulan yaralı savaş gazileri ise Dr. Mecid Bey'in hastanesine taşınmıştır. Düşman kovulduktan sonra Belediye, hastaneyi yeniden aynı yerde yapmıştır. 1928 yılında da Belediye Hastanesi, Gaziantep Özel İdaresine devredilip "Memleket Hastanesi" adını almıştır.

Gaziantep göç yolları üzerinde olduğundan veba, kolera, çiçek, tifo, trahom, frengi ve cüzzam gibi hastalıklar sıkça görülmekteydi. Belediye 1879'da çiçek salgını sırasında Op. Dr. Bekir Efendi ile anlaşarak geçici olarak Gaziantep'te bir yıl çalıştırmıştır. Gaziantep'te trahom çok yaygın bir hastalık olmasına karşın bu hastalıkla mücadele çalışmaları ancak Cumhuriyetle birlikte başlamıştır. Gaziantep ve çevresinde trahom hastaneleri ve dispanserleri kurulmuştur. Ayrıca Gaziantep'te başta frengi olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalıklar yaygındı. Bu nedenle Cumhuriyetle birlikte belediye, 20 yataklı "Zührevi Hastalıklar Hastanesi" kurmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra resmi sağlık kuruluşlarının yanı sıra Özel Hastaneler de kurulmuştur. Operatör Doktor Mecid Barlas bölgede tek röntgen cihazına sahip 20 yataklı "Mecid Barlas Hastanesi"ni ve Kadın Doğum Uzmanı Operatör Doktor Saip Safi Bey de halkın "Doğumevi Hastanesi" dediği 20 yataklı özel hastaneyi kurmuştur.

Çalışmamızda XIX. yüzyıldan Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar Gaziantep'teki sağlık kuruluşları ve bu alanda hizmet verenler ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gaziantep, Sağlık kuruluşları

HEALTH ORGANIZATIONS IN GAZİANTEP FROM THE 19th CENTURY TO THE FIRST YEARS OF THE REPUBLIC OF TURKEY

Gaziantep has universalized the centuries-old cultural heritage by internalizing cultural diversity constituted with continuous settlement of Turcoman tribes emigrated from Central Asia to Gaziantep.

In 1885, Gaziantep had a population of 150.162 comprising 89.769 Turkish, 14.466 Armenian, 860 Jewish and 67 Greek inhabitants.

There was no physician graduated from medical school in Gaziantep until 1848. Inhabitants of Gaziantep treated diseases with traditional methods. Dr. Azariah Smith, a member of American Board of Commissioners for Foreign Missions was the diplomate physician of Gaziantep. Dr. Smith and dozens of his American followers introduced the modern methods for treatment to the people of Gaziantep.

In Central Turkey College, established by Americans, hundreds of physicians, pharmacists, dentists, etc. were educated from 1873 to 1895. The college had restored the health conditions of Gaziantep and the rest of the Southeastern Anatolia Region as well, and served as a model for rising generation of Gaziantep.

The medical faculty hospital established in 1879, still serves the people of Gaziantep under the name of "SEV American Hospital". Gaziantep was occupied by the English on the basis of the Armistice of Mudros on 15 January 1919. On 29 October 1919, the occupation forces of England were replaced by the French ones. By this time the battle of Aintab that continued eleven and a half months began.

The city was under constant shellfire attacks by aircrafts and tanks. Sheikh mosque and adjacent homes were used as a hospital by the Gaziantep inhabitants. Under the chairmanship of Surgeon Dr. Mecid Barlas, Dr. İbrahim Söylemez, Dr. Şahap and Pharmacist Şerif have worked in this hospital.

In the 19th century, all physicians and pharmacists were members of the minority groups in Gaziantep. At the beginning of 20th century, Turkish physicians began working temporarily in Gaziantep.

The first diplomate Turkish physician working in Gaziantep was Mr. Dr. Abbas who was a municipal physician in 1909. Although midwives working in the city were of the minority groups or of American origin, Mrs. Nefize and Mrs. Nursiye were appointed as the first diplomate Turkish midwives in 1907.

In 1897 Gaziantep Municipality established a 35-bed hospital named as Guraba Hospital, after a while the name was changed as Municipality Hospital.

The hospital comprising two buildings was completely demolished with French shellfire, whereas there was the Red Crescent Flag on it during the Battle of Aintab. The wounded war veterans escaping death were transferred to another hospital where Dr. Mecid Barlas has worked. The municipality reestablished the hospital in the same place after expulsion of the enemy. In 1928, the municipality turned over the management of the hospital to Special Provincial Administration of Gaziantep and the hospital was renamed as "Memleket Hastanesi".

Since Gaziantep was on the migration paths, diseases such as plague, cholera, smallpox, typhoid, trachoma, syphilis and leprosy were frequent. During the 1879 smallpox epidemic the municipality made a one year contract with a surgeon, Dr. Bekir. Although trachoma was an endemic disease in Gaziantep, to struggle with the disease began with the proclamation of the Republic. Trachoma hospitals and dispensaries were established in Gaziantep and around. Moreover sexually transmitted diseases especially syphilis were common in Gaziantep. Therefore the municipality established a 20-bed "Venereal Diseases Hospital" with the Republic. After the proclamation of the Republic, private hospitals were established besides official health organizations. Dr. Mecid Barlas established a 20-bed hospital which had the only X-ray machine of the whole region, was named as "Mecid Barlas Hospital" and Surgeon Dr. Saip Safi also established a 20-bed hospital named as "Maternity Hospital".

In this study, the health organizations of Gaziantep and health providers serving in the organizations will be dwelled on from 19th century to the first years of the Republic.

Keywords: Gaziantep, Health organizations